

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

«ՆԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՆԳՐԵՍ» ԿՈՒՍԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԱՇԻՆՔԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՆԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 13-Ի՝ «ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱՄԱՄԱՍՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՆԵՐ ԸՆՏՐՎԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» N 265-Ա ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՎԻՃԱՐԿԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

31 մայիսի 2012թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դափարանը՝ կազմով. Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի (գեկուցող), Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Նովիաննիսյանի, Ն. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (գեկուցող), Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմող կողմի ներկայացուցիչներ Լ. Զուրաբյանի (25.05.2012թ. դափարական նիստին) եւ Վ. Գրիգորյանի,

գործով որպես պարասխանող կողմ ներգրավված՝ Նայասարանի Նանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ներկայացուցիչներ Տ. Մուկուչյանի, Ա. Սմբարյանի եւ Ն. Նովիաննիսյանի,

համաձայն Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 9-րդ կետի, «Սահմանադրական դափարանի մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 25-րդ եւ 74-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «Նայ ազգային կոնգրես» կուսակցությունների դաշինքի դիմումի հիման վրա՝ Նայասարանի Նանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 13-ի՝ «Նայասարանի Նանրապետության Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով

պարգամավորներ ընտրվելու մասին» N 265-Ա որոշումը վիճարկելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել «Նայ ազգային կոնգրես» կուսակցությունների դաշինքի՝ 2012 թվականի մայիսի 18-ին Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը, 2012 թվականի մայիսի 19-ի աշխատակարգային նիստում քննարկելով վերոհիշյալ դիմումի ընդունելիության հարցը, կայացրել է գործը քննության ընդունելու եւ գործով որպես պարասխանող կողմ Նայասրանի Նանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին ներգրավելու վերաբերյալ որոշում: Միաժամանակ, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի 31-րդ հոդվածի 5-րդ մասով սահմանված կարգով գործով զեկուցողներ են նշանակվել Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանի անդամներ Ֆ. Թոխյանը եւ Ա. Պեպրոսյանը:

Լսելով սույն գործով զեկուցողների հաղորդումը, դիմող եւ պարասխանող կողմերի ներկայացուցիչների բացատրությունները, ուսումնասիրելով նրանց կողմից ներկայացված փաստարկները, ինչպես նաեւ հետազոտելով դիմումը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. Նայասրանի Նանրապետության Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրություններն անցկացվել են 2012 թվականի մայիսի 6-ին՝ Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 68-րդ հոդվածում նախատեսված ժամկետում:

Նայասրանի Նանրապետության ընտրական օրենսգրքի 14-րդ հոդվածին համապարասխան քվեարկությունը կազմակերպելու եւ քվեարկության արդյունքներն ամփոփելու նպատակով հանրապետության փարածքում կազմավորվել են թվով 1982 ընտրական տեղամասեր:

Ընտրությունների կազմակերպման եւ անցկացման նպատակով Նայասրանի Նանրապետության ընտրական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածով նախատեսված կարգով հանրապետության փարածքում կազմավորվել է 41 ընտրատարածք: Նույն օրենսգրքի 34-րդ հոդվածին համապարասխան կազմավորվել է ընտրական հանձնաժողովների եռաստիճան համակարգ՝ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով, ընտրա-

փարաձքային ընտրական հանձնաժողովներ եւ Կրեդամասային ընտրական հանձնաժողովներ: ՆՏ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում ընտրությունների ողջ գործընթացը կազմակերպել եւ ընտրությունների օրինականության նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացրել է Նայասփանի Նանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

2. Նայասփանի Նանրապետության ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգով հավաքարմագրվել եւ Նայասփանի Նանրապետության Ազգային ժողովի ընտրությունների նախապարաստման, անցկացման եւ արդյունքների ամփոփման ընթացքում դիտորդական առաքելություն են իրականացրել 9 միջազգային կազմակերպությունների, Նայասփանի Նանրապետությունում հավաքարմագրված դիվանագիտական ներկայացուցչությունների, փարբեր երկրների կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովների 647 դիտորդներ, ինչպես նաեւ 54 Կրեդական կազմակերպությունների 31451 դիտորդներ:

Նայասփանի Նանրապետության Ազգային ժողովի ընտրությունների միջազգային դիտարկում՝ նախնական հանգամանքների եւ եզրակացությունների վերաբերյալ համարեղ հայտարարություն են ներկայացրել ԵԱՆԿ Ժողովրդավարական հասարակությունների եւ մարդու իրավունքների գրասենյակը (ԵԱՆԿ/ԺՆՄԻԳ), ԵԱՆԿ խորհրդարանական վեհաժողովը (ԵԱՆԿ ԽՎ), Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովը (ԵԽՆՎ) եւ Եվրոպական խորհրդարանը (ԵԽ): Ընտրությունների վերաբերյալ եզրակացություններ են ներկայացրել նաեւ Անկախ պետությունների համագործակցության միջխորհրդարանական վեհաժողովը, դիտորդական առաքելություն իրականացրած Կրեդական կազմակերպությունները:

3. Նայասփանի Նանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, իր՝ 2012 թվականի մայիսի 13-ի N 264-Ա որոշմամբ, հիմք ընդունելով ընտրական Կրեդամասերում, ինչպես նաեւ Էլեկտրոնային եղանակով քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունները, վերահաշվարկի արդյունքները, կազմել է արձանագրություն՝ Նայասփանի Նանրապետության Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով 2012 թվականի մայիսի 6-ի քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ: Նամաձայն հիշյալ արձանագրության՝ Նայասփանի Նանրապետության ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգով քվեաթերթիկում ընդգրկված ութ կուսակցություններին եւ մեկ կուսակցությունների դաշինքին կողմ քվեարկած

քվեաթերթիկների թիվը կազմել է. «Բարգավաճ Նայասարան» կուսակցություն՝ 454.673, «Ժառանգություն» կուսակցություն՝ 86.998, Նայ Ազգային Կոնգրես կուսակցությունների դաշինք՝ 106.903, «Նայ Յեղափոխական Դաշնակցություն» կուսակցություն՝ 85.550, Նայասարանի Դեմոկրատական կուսակցություն (ՆԴԿ)՝ 5.577, Նայասարանի Կոմունիստական կուսակցություն՝ 15.899, Նայասարանի Նանրապետական կուսակցություն՝ 664.440, Միավորված Նայեր կուսակցություն՝ 2.945, «Օրինաց Երկիր» կուսակցություն՝ 83.123: Զվեարուփերում առկա սահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների թիվը կազմել է 1.559.052, իսկ անճշտությունների գումարային չափը՝ 3.355:

Նիսք ընդունելով Նայասարանի Նանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 13-ի՝ Նայասարանի Նանրապետության Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրությունների քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը, 2012 թվականի մայիսի 13-ին ընդունված՝ «2012 թվականի մայիսի 6-ի Նայասարանի Նանրապետության Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրության արդյունքների վերաբերյալ» N264-Ա որոշումը եւ ղեկավարվելով Նայասարանի Նանրապետության ընտրական օրենսգրքի 125-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով, Նայասարանի Նանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իր՝ 2012 թվականի մայիսի 13-ի N 265-Ա որոշմամբ որոշել է, որ Նայասարանի Նանրապետության Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով պարզամավորներ են ընտրվել. «Բարգավաճ Նայասարան» կուսակցության ընտրական ցուցակից՝ 28 պարզամավոր, «Ժառանգություն» կուսակցության ընտրական ցուցակից՝ 5 պարզամավոր, Նայ Ազգային Կոնգրես կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակից՝ 7 պարզամավոր, «Նայ Յեղափոխական Դաշնակցություն» կուսակցության ընտրական ցուցակից՝ 5 պարզամավոր, Նայասարանի Նանրապետական կուսակցության ընտրական ցուցակից՝ 40 պարզամավոր, «Օրինաց Երկիր» կուսակցության ընտրական ցուցակից՝ 5 պարզամավոր:

4. Դիմող կողմը վիճարկելով ՆՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 13-ի N265-Ա որոշումը՝ գտնում է, որ անհրաժեշտ է այն անվավեր ճանաչել, անդելով, որ «2012 թվականի մայիսի 6-ի Ազգային ժողովի պարզամավորների ընտրությունների նախապարաստման, նախընտրական քարոզչության ողջ ընթացքում եւ քվեարկության օրվա դրությամբ խախտվել է ընտրությունների անցկացման հավասարության սկզբունքը՝ համաձայն Սահմանադրության 4 հոդ-

վածի»։ Որպես դրա փաստարկ է ներկայացվում Նայաստանի Նանրապետական կուսակցության նախագահի կողմից Նայաստանի Նանրապետության Նախագահի իրավասությունների իրականացման հետ համարել նախընտրական քարոզչությանը մասնակցությունը։ Դիմողը գտնում է, որ «Նանրապետության Նախագահն ունի լայն իշխանական լիազորություններ, որոնց բերումով նա ուղղակիորեն վերահսկում է պետական իշխանության համակարգի մի զգալի մասը։ Այս ամենի բերումով, որեւէ քաղաքական ուժի օգտին նրա կողմից կատարված կոչերը, առավել եւս իր պաշտոնական լիազորությունների իրականացման ընթացքում, հանգեցնում է պետական իշխանության հնարավորությունների եւ այլ ռեսուրսների կիրառման հոգուր այդ՝ քարոզվող ուժի՝ հակառակ Սահմանադրության 4 հոդվածով նախատեսված ազատ ընտրությունների բովանդակությունը կազմող սկզբունքների»։

Դիմողը վկայակոչում է նաեւ ՆՏ վարչապետի եւ պետական պաշտոններ զբաղեցնող մի շարք այլ անձանց մասնակցությունն ընտրական գործընթացներին։ Անդրադառնում է ՆՏ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջների չապահովմանը։

Դիմողն անարդյունավետ է համարում ընտրական գործընթացի վերահսկման եւ ընտրական փեղամասերում քվեարկության, ինչպես նաեւ ընտրությունների արդյունքներն անվավեր ճանաչելու բողոքարկման գործող համակարգը եւ գտնում է, որ այն չի հանդիսանում ընտրական իրավունքի պաշտպանության արդյունավետ միջոց։

Դիմողը հավաստի չի համարում ընտրական ցուցակներում ընդգրկված, ինչպես նաեւ քվեարկությանը մասնակցած ընտրողների թիվը, ինչը, ըստ դիմողի, պայմանավորված է «Բնակչության պետական ռեգիստրի մասին» ՆՏ օրենքի պահանջների անփեսամամբ։

Դիմողը որպես փաստարկ է դիտարկում նաեւ ԵԱՆԿ/ԺՆՄԻԳ կողմից 2012թ. մայիսի 7-ին հրապարակված «Նախնական հանգամանքների եւ եզրակացությունների վերաբերյալ» հայտարարության մեջ դիմողի՝ սահմանադրական դատարան ներկայացրած դիմումում վկայակոչված իրավունքներին վերաբերելի փեղեկություններն ու փաստերը։

Գործի դատաքննության փուլում դիմող կողմի ներկայացուցիչ Վ. Գրիգորյանը գրավոր ձեռով սահմանադրական դատարանին խնդրեց «...անփեսել դիմումի 2.3 կետն ամբողջությամբ»։ Միաժամանակ, դիմողի ներկայացուցիչ Լ. Զուրաբյանը գրավոր պարզաբանում է ներկայացրել առ այն, որ սահմանադրական դատարանում

բացաբրոթյուններ ներկայացնելիս «... ես թյորիմացար, հենվելով անցյալ ընբրոթյունների հետ կապված իմ ընկալման վրա, ասել եմ, որ երբ շուք են քվել քվեաբրոթյունը, պարզվել է, որ Նանրապեբրականի օգրին քվեարկված հայրնվել են հիմնականում քվեաբրոթի վերելի մասում: Իբրականում, Ընբրական նոր օրենսգրքի համաձայն, հաշվարկի ժամանակ քվեաբրոթերը չեն շուք քալիս: Մեր վստահված անձանց դիբարկումների եւ գեկույցների հիման վրա ներկայացված պնդման էությունն այն է, որ գրյություն է ունեցել հսբակ կոռելյացիա. առավոքյան ժամերին քվեարկված քվեաթերթիկները ճնշող մեձամասնությամբ եղել են Նանրապեբրականի օգրին»:

Դիմողը հավասրի չի համարում նաեւ որոշ բնակավայրերում բնակչության թվի եւ ընբրողների թվի հարաբերակցությունը, ինչպես նաեւ օրվա քարբեր ժամերին մի շարք քեղամասերում քվեարկությանը մասնակցածների պաշտոնական քվյալները:

5. Պաբասիանող կողմն առարկելով դիմողի քասաբրկների դեմ՝ գրնում է, որ 2012թ. մայիսի 13-ի N 265-Ա որոշումը կայացնելիս բացառապես դեկավարվել է ՆՆ ընբրական օրենսգրքի պահանջներով: Վկայակոչելով նաեւ 2012թ. մայիսի 13-ի N 263-Ա որոշման մեջ արքահայքած դիբքորոշումները, գրնում է, որ կենբրոնական ընբրական հանձնաժողովը բավարար հիմբեր չի ունեցել ՆՆ Ագգային ժողովի համամասնական ընբրակարգով 2012թ. մայիսի 6-ի ընբրոթյունների արդյունքներով այլ որոշում կայացնելու համար: Կենբրոնական ընբրական հանձնաժողովը գրնում է, որ ընբրոթյունները կայացել են, արդյունքները վավեր են եւ հսբակ ու որոշակի են մանդաբների բաշխումը թեկնաձումների միջեւ:

Պաբասիանող կողմը գրնում է նաեւ, որ պեբրական պաշտոններ գբաղեցնող անձանց՝ ընբրական գորձընթացին մասնակցելու հարցը երաշխավորվել է ՆՆ ընբրական օրենսգրքով սահմանված կարգին համապաբասիան, դիմողն այս հարցը ժամանակին օրենքով սահմանված կարգով չի բողոքարկել, իսկ օրենքի նորմերի սահմանադրականության հարցի բարձրացումը դուրս է սույն վեձի առարկայի շրջանակներից:

Պաբասիանող կողմը գրնում է, որ ՆՆ ընբրական օրենսգրքի 66-րդ հողվաձի 5-րդ մասի պահանջների իսիսբումը մասնակի ու քեիսնիկական բնութթ է կրել եւ վիձակը շրկվել է կենբրոնական ընբրական հանձնաժողովի օպեբրաբիվ միջամբության արդյունքում:

Ինչ վերաբերում է վերահսկման եւ բողոքարկման համակարգի անարդյունավեբրության առնչությամբ դիմողի պնդումներին, պաբասիանող կողմը գրնում է, որ

նման հարցադրումը չափազանցված է, ավելին՝ փոխադրված գործընթացին մասնակից իրավասուբյեկտներին լիարժեք հնարավորություն է տրվել իրենց իրավասությունների իրացման համար: Իսկ թե նրանք ինչ արդյունավետությամբ են այն իրացրել՝ ակնհայտ է դառնում ներկայացված դիմում-բողոքների ու հատուկ կարծիքների թվի եւ որակի ուսումնասիրությունից: Ըստ պատասխանողի բերած փաստարկների՝ ՏՏ-ում կազմավորված 1982 ընտրական տեղամասերում համամասնական ընտրակարգով ընտրության քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի դիմում է ներկայացվել միայն 11 ընտրական տեղամասերում, կամ որ նույնն է՝ ընդհանուր ընտրական տեղամասերի 0.55 փոկոսում, եւ դրանցից միայն 4-ն է իրականացվել «Նայ ազգային կոնգրես» կուսակցությունների դաշինքի վստահված անձանց դիմումով: Առկա չէ որեւէ բողոք, այդ թվում՝ դիմումին կից ներկայացված նյութերում, որ որեւէ իրավասու անձի արգելվել է ծանոթանալ ընտրողների ստորագրած ցուցակներին, թույլ չի տրվել քվեարկության ընթացքում նշումներ կամ գրառումներ կատարել, ինչպես նաեւ առկա չէ սահմանված կարգով ներկայացված համամասնական ընտրակարգով վերահաշվարկ կատարելու վերաբերյալ որեւէ մերժված կամ չընդունված դիմում, ինչը նշանակում է, որ ընտրողների ստորագրած ցուցակին ծանոթանալու եւ դրանից քաղվածքներ կատարելու իրավունքը լրիվ ծավալով չի իրացվել հենց դիմումատուի կողմից: Իսկ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների 13.810 բազմակուսակցական անդամներից հատուկ կարծիք է ներկայացրել միայն 17-ը, ինչը կազմում է նրանց ընդհանուր թվի 0.12 փոկոսը:

Ընտրողների եւ քվեարկությանը մասնակցածների թվի վերաբերյալ դիմողի դիտարկումները պատասխանողը գնահատում է որպես առանց փաստարկի դատողություններ եւ գտնում է, որ դիմողը կարող էր ընտրացուցակների հարցն օրենքով սահմանված կարգով վիճարկել քվեարկությանը նախորդող փուլում, ինչը չի արվել:

Դիմողի ներկայացրած թվական փոխադրվածների վերաբերյալ պատասխանողը գտնում է, որ դրանք ապացուցողական որեւէ հիմք չունեն, հասարակական կազմակերպության համացանցից վերցված ոչ հավաստի փոխադրված են, իսկ այդ ընտրատեղամասերում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ դիմող կողմի ներկայացուցիչները ժամանակին ու օրենքով սահմանված կարգով որեւէ դիմում-բողոք չեն ներկայացրել: Ինչ վերաբերում է մի քանի բնակավայրերում բնակչության թվի եւ ընտրողների թվի փոքրերությանը, ապա դա առկա է այն ընտրական տեղամասերում, որտեղ համապետական ընտրությանը մասնակցել են նաեւ զինծառայողներ: Պատասխանողն ընդգծում է նաեւ, որ դիմողը չի ներկայացրել որեւէ

փաստ, որ տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ կազմված արձանագրությունը չհամապատասխանի կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից հրապարակված արդյունքների աղյուսակավորմանը:

Պատասխանող կողմը գտնում է, որ ընդհանրապես ակնհայտ անհիմն դիմում է ներկայացվել սահմանադրական դատարան եւ գործի վարույթը ենթակա էր կարճման:

6. ՆՏ սահմանադրական դատարանը նախ արձանագրում է, որ ընտրական գործընթացների իրավակարգավորման վերջին փառիների փոփոխությունները Նայաստանում կարելուր անդրադարձ ունեցան ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանության ոլորտում, ինչը, սակայն, դեռեւս պարզաճ ձեռով չի ընկալվել ընտրական գործընթացին մասնակից իրավասուբյեկտների կողմից: Այդ փոփոխությունները, որոնց վրա սահմանադրական դատարանը բազմիցս ուշադրություն է հրավիրել, առաջին հերթին վերաբերում են 2005թ. սահմանադրական բարեփոխումներին, երբ վերանայվեց ՆՏ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3-րդ կետը, համաձայն որի՝ սահմանադրական դատարանը լուծում էր Նանրապետության Նախագահի եւ պարզամավորների **ընտրությունների արդյունքների հետ կապված վեճերը: Գործող Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետով նախկինի փոխարեն ամրագրվեց նոր դրույթ, համաձայն որի՝ սահմանադրական դատարանն օրենքով սահմանված կարգով լուծում է Նանրապետության Նախագահի եւ պարզամավորների ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերը:**

Ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանության հարցում կարելուր իրավագործություն վերապահվեց 2008 թվականից Նայաստանի Նանրապետությունում գործող վարչական դատարանին: Ընդ որում, 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ին ընդունված ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 145-րդ հոդվածով սահմանվեց, որ թեկնածուների ու կուսակցությունների ընտրական ցուցակները, ցուցակներում ընդգրկված թեկնածուներին գրանցելու, չգրանցելու, գրանցումն ուժը կորցրած կամ անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ վարչական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու մասին գործերն ըստ էության քննում եւ **լուծում է** վարչական դատարանը՝ **կուլեգիալ՝ 5 դատավորի կազմով:** Նույն կարգով են քննվում նաեւ ՆՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի **նորմարիվ բնույթ ունեցող որոշումների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերը:**

Համաձայն ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 150-րդ հոդվածի՝ ընտրական իրավունքի պաշտպանության վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանը

րանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերը վերջնական են, վերանայման ենթակա չեն եւ ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից:

Նկատի ունենալով ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանության դատավարական առանձնահատկություններն ու այդպիսի գործերով ընդդատության հանգամանքը, ՏՏ ընտրական օրենսգրքի մի շարք հոդվածներ նախատեսում են, որ առանձին ընտրական վեճեր քննվում եւ լուծվում են **ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով**: Մասնավորապես, ՏՏ ընտրական օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Ընտրողների ցուցակներում անճշտությունների վերացման եւ ցուցակում լրացում կատարելու վերաբերյալ վեճերը լուծվում են Նայասրանի Նանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով եւ ժամկետներում»: Ընտրողների ցուցակների ճշգրտման վերաբերյալ գործերը վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով քննում են պապասխանողի գտնվելու վայրի ընդհանուր իրավասության առաջին արյանի դատարանները /ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 145-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետ/:

Ընտրական օրենսգրքի 118-րդ հոդվածը սահմանում է՝ «Պատգամավորի թեկնածուի գրանցումը մերժելու կամ անվավեր ճանաչելու մասին ընտրաարարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումը կարող է վիճարկվել Նայասրանի Նանրապետության **վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով եւ ժամկետներում**»: Իսկ նույն օրենսգրքի 112-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժելու, գրանցումն անվավեր ճանաչելու մասին կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումը կարող է վիճարկվել Նայասրանի Նանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով եւ ժամկետներում»:

Ընդ որում, ՏՏ ընտրական օրենսգրքի 113-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակի գրանցումը դատարանի վճռի հիման վրա ուժը կորցրած է ճանաչվում, եթե խախտվել են սույն օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ մասի կամ սույն օրենսգրքի 26-րդ հոդվածի դրույթները»: Իսկ օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ մասը, մասնավորապես, սահմանում է, որ՝ «Նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի այնպիսի խախտման դեպքում, որը կարող է էական ազդեցություն ունենալ ընտրությունների արդյունքների վրա, եթե այն կատարել է թեկնածուն, համամասնական ընտրակարգով ընտրություններին

մասնակցող կուսակցությունը, կուսակցությունների դաշինքը, ապա թեկնածուին, կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակը գրանցած հանձնաժողովը դիմում է դադարան՝ թեկնածուի, կուսակցության, կուսակցության դաշինքի ընտրական ցուցակի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու համար»:

ՆՏ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածն իր հերթին սահմանում է, որ՝ «Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը) (քացառությամբ համապետական ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ որոշումների) կարող են բողոքարկվել վարչական դատարան»: Ի դեպ, նույն հոդվածի համաձայն՝ թեկնածուի, կուսակցության (կուսակցությունների դաշինքի) ընտրական ցուցակի, ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին դիմում կարող է ներկայացվել մինչև քվեարկության օրը:

Ակնհայտ է, որ այսպեղ հստակեցված է ոչ միայն դատական իրավագործության շրջանակը, այլև շեշտված է, թե դատավարական ինչ ընթացակարգով ու ժամկետներում այդ հարցերը կարող են քննվել եւ լուծում ստանալ:

Վերոնշյալից հետևում է, որ ընտրական իրավունքի արդյունավետ դատական պաշտպանության համար անհրաժեշտ է.

ա/ նկատի ունենալ ՆՏ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի պահանջը, համաձայն որի՝ յուրաքանչյուր մարմին իրավասու է կատարելու միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված է Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով,

բ/ հստակ պարկերացնել դատական յուրաքանչյուր արյանի իրավագործության շրջանակները,

գ/ օրենքով սահմանված ժամկետներում եւ կարգով իրականացնել ընտրական իրավունքի պաշտպանությանն ուղղված միջոցներն՝ այն դատարանում, որն ունի համապատասխան իրավագործություն,

դ/ հաշվի առնել, որ ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանության հարցերով ՆՏ սահմանադրական դատարանը ոչ թե այլ դատարանների նկատմամբ վերադաս դատարան է, այլ իրականացնում է Սահմանադրությամբ իրեն վերապահված կոնկրետ իրավասություն,

ե/ ընտրության արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերը չեն կարող դիտարկվել որպես իրավական նորմի սահմանադրականության վեճեր,

քանի որ վերջիններիս լուծման համար սահմանադրաիրավական այլ պահանջներ ու ընթացակարգեր են նախատեսված:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վերոթվարկյալ գործոններով է նաև մեծապես պայմանավորված ընտրական իրավունքի սահմանադրաիրավական պաշտպանության արդյունավետության երաշխավորումը:

ՆՏ օրենսդրությամբ սահմանադրական դատարանն իրավասու չէ քննության առարկա դարձնել բոլոր այն հարցերը, որոնք նախապես քննության պետք է առնվեն եւ իրավական լուծում ստանան ՆՏ վարչական դատարանում, որի որոշումներն այդ հարցերում, ինչպես նշվեց, **վերջնական են եւ վերանայման ենթակա չեն:**

Նաշվի առնելով նշված հանգամանքները եւ նկատի ունենալով ՄԴՈ-433, ՄԴՈ-703 եւ ՄԴՈ-736 որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ բոլոր այն հարցերը, որոնք առնչվում են ընտրական գործընթացներում թեկնածուների գրանցման եւ այն վեճերին, որոնց լուծումն օրենքով սահմանված կարգով վերապահված է ՆՏ վարչական դատարանին, սահմանադրական դատարանում առանձին քննության առարկա չեն կարող հանդիսանալ, իսկ որպես ապացուցողական հիմք ընդունվում են վարչական դատարանի վերջնական ակտերը: Իսկ ՆՏ ընտրական օրենսգրքի առանձին դրույթների սահմանադրականությանն առնչվող հարցերը սահմանադրական դատարանում քննության առարկա կարող են դառնալ միայն ՆՏ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածով նախատեսված սուբյեկտների՝ օրենքով սահմանված կարգով ներկայացրած դիմումների ու համապատասխան դատավարական ընթացակարգերի հիման վրա:

7. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ համաձայն ՆՏ ընտրական օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի 6-րդ մասի՝ «Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության օրվանից հետո՝ 7-րդ օրը, հիմք ընդունելով քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը, դատարանի վճիռները, հանձնաժողովներում ստացված դիմումների (բողոքների) քննարկման արդյունքով ընդունած որոշումները, փեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ ընտրափորձային ընտրական հանձնաժողովների որոշումները, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ ընդունած որոշումները, ամփոփում է

ընտրության արդյունքները եւ ընդունում որոշում ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ»:

Նաշվի առնելով օրենսդրական այս դրույթը եւ ՆՏ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 74-րդ հոդվածի պահանջները՝ ՆՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշման հետ կապված վեճերով սահմանադրական դատարանը պարզում է՝ արդյո՞ք փվյալ որոշման ընդունման ժամանակ իրավական անհրաժեշտ հստակությամբ առկա են եղել ու հաշվի առնվել:

ա/ քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ օրենքով սահմանված կարգով կազմված արձանագրությունը,

բ/ վարչական դատարանի իրավասության շրջանակներում ընտրական գործընթացներին առնչվող վճիռները,

գ/ ընտրական հանձնաժողովներում ստացված դիմումների (բողոքների) քննարկման արդյունքներով ընդունված որոշումները,

դ/ փեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների որոշումները,

ե/ քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ ընդունված որոշումները:

Այսպիսով, սահմանադրական դատարանի խնդիրն է գնահատել, թե իրավական նշանակություն ունեցող վերոթվարկյալ հանգամանքները հաշվի առնելու արդյունքում որքանո՞վ է իրավաչափ ընտրության արդյունքների վերաբերյալ ՆՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կայացրած որոշումը:

Գործի քննության արդյունքները եւ առկա նյութերի ուսումնասիրությունը վկայում են, որ.

նախ՝ ՆՏ Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով 2012 թվականի մայիսի 6-ի քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը կազմվել է օրենքով սահմանված կարգով ու ժամկետում, իսկ քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ բոլոր ընտրական փեղամասերի արձանագրությունները եղել են հասու ու մատչելի ընտրողներին ու ընտրական գործընթացին մասնակից իրավասուբյեկտներին, դրանք սահմանված ժամկետներում փեղադրվել են կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում:

երկրորդ՝ ՆՏ Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրության արդյունքների ամփոփման պահին, համաձայն գործում առկա նյութերի, ընտրական

իրավունքի պաշտպանության վերաբերյալ չքննված գործ ՆՏ վարչական դատարանի վարույթում առկա չի եղել: ՆՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից «2012 թվականի մայիսի 6-ի ՆՏ Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրության արդյունքների վերաբերյալ» 2012 թվականի մայիսի 13-ի թիվ 264-Ա որոշումը կայացնելիս հաշվի են առնվել ընտրական գործընթացին առնչվող՝ ՆՏ վարչական դատարանի կողմից ընդունված բոլոր ակտերը:

Երրորդ՝ գործի նյութերը վկայում են, որ 2012թ. մայիսի 6-ի ՆՏ Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրությունների կազմակերպման եւ անցկացման ընթացքում ՆՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով է ներկայացվել 531 դիմում-բողոք, որից 478-ը, կամ 90,02 տոկոսը՝ մեկ անձի կողմից: Բոլոր դիմում-բողոքները քննության են առնվել ՆՏ ընտրական օրենսգրքի 45, 46 եւ 47-րդ հոդվածների հիման վրա եւ արդյունքները հաշվի են առնվել ընտրությունների արդյունքների ամփոփման ժամանակ: Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների կողմից՝ համամասնական ընտրակարգով ընտրության քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի վերաբերյալ բոլոր դիմումները բավարարվել են: Դրանցից մեկական դիմում ներկայացվել են «Բարգավաճ Նայասրան» կուսակցության վստահված անձի ու տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամի, մեկական՝ «Ժառանգություն» կուսակցության վստահված անձի ու տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամի եւ չորս դիմում՝ «Նայ ազգային կոնգրես» կուսակցությունների դաշինքի վստահված անձանց կողմից:

«Նայ Ազգային Կոնգրես» կուսակցությունների դաշինքը «2012թ. մայիսի 6-ին տեղի ունեցած Նայասրանի Նանրապետության Ազգային ժողովի պարզամավորների համամասնական ընտրակարգով ընտրությունների արդյունքները անվավեր ճանաչելու մասին» 11.05.2012թ. դիմում է ներկայացրել ՆՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով: Տվյալ դիմումի քննության արդյունքներով ՆՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 2012թ. մայիսի 13-ին ընդունել է թիվ 263-Ա որոշումը:

Չորրորդ՝ 1982 ընտրական տեղամասերից միայն 205-ի գրանցամատյաններում են կատարվել ընտրախախտումների վերաբերյալ առանձին գրառումներ (ինչը կազմում է ընտրատեղամասերի ընդհանուր թվի մոտ 11 տոկոսը): Դրանց առնչությամբ առկա են ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների որոշումները:

Տինգերորդ՝ քվեարկության արդյունքների՝ օրենքով նախատեսված կարգով իրականացված վերահաշվարկների արդյունքում կայացրած որոշումները հաշվի են

առնվել ՆՏ Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով 2012թ. մայիսի 6-ի քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը կազմելիս:

8. Գործի նյութերի եւ կողմերի ներկայացրած ապացուցողական նշանակություն ունեցող փաստարկների ուսումնասիրությունը վկայում է.

ա/ 1982 ընտրական տեղամասերից ընդհանուր առմամբ 6 դիմում է ներկայացվել ՆՏ Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրությունների գործընթացը վերահսկող իրավասուբյեկտների կողմից քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ, ինչը կազմում է տեղամասերի ընդհանուր թվի 0.5 տոկոսը: Իսկ համամասնական ընտրակարգով քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի դիմում է ներկայացվել, ինչպես նշվեց, միայն 11 ընտրական տեղամասերում, որը կազմում է ընդհանուր թվի 0.55 տոկոսը: Դա այն դեպքում, երբ միայն համամասնական ընտրակարգով ընտրական գործընթացը վերահսկել են ութ կուսակցությունների եւ կուսակցությունների մեկ դաշինքի 19.493 վարահված անձինք, որից 9.760-ը ներկայացրել են ընտրական գործընթացի վերահսկման միասնական շտաբում ընդգրկված կուսակցությունները՝ դիմողի մասնակցությամբ: Փաստն այն է, որ վերջիններից միայն 0.1 տոկոսն է օգտվել քվեարկության արդյունքները բողոքարկելու եւ ընտրողների ստորագրած ցուցակներին ծանոթանալու օրենքով ընձեռված հնարավորություններից:

Նման վիճակի առնչությամբ դիմողի հիմնական փաստարկն այն է, որ չեն օգտվել այդ իրավունքից, քանի որ համակարգը համարել են ոչ արդյունավետ: Սահմանադրական դատարանը նման փաստարկը հիմնավոր չի համարում փյույվ գործընթացին մասնակցողի համար եւ արձանագրում է, որ առանձին տեղամասերում, այնուամենայնիվ, եղել են նման դիմումներ: Ընդ որում, քվեարկության արդյունքների բողոքարկման արդյունքում վերահաշվարկի ժամանակ ընտրողների ստորագրած ցուցակների վերաբերյալ դրանց ծանոթանալու եւ քաղվածքներ կատարելու իրավասություն ունեցող իրավասուբյեկտների կողմից որեւէ անճշտություն չի արձանագրվել: Այս հարցի վերաբերյալ առկա է նաեւ ՆՏ սահմանադրական դատարանի 05.05.2012թ. ՍԴՆ-1027 որոշումը, որում բերված իրավական դիրքորոշումների՝ համակարգային ամբողջականության մեջ հաշվի առնելը հնարավորություն կտար դիմողին ժամանակին ու ճիշտ օգտագործել օրենքով նախատեսված հնարավորություններն ընտրական ցուցակների նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու համար: Գործի նյութերը վկայում են նաեւ, որ ընտրողների ստորագրած ցուցակներին

ծանոթանալու առնչությամբ դիմողի իրավունքների այնպիսի խախտում չի արձանագրվել, ինչը սահմանված կարգով բողոքարկված ու ապացուցողական նշանակություն ձեռք բերած լինելու,

բ/ թվով 1982 ընտրական փեղամասերից 1964-ի վերաբերյալ վերահաշվարկի կամ քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու որել է դիմում-բողոք չի ստացվել, ինչը կազմում է ընդհանուր թվի 99.1 փոկոսը: Միաժամանակ, համամասնական ընտրակարգով ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների եւ կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակներում ընդգրկված ընդհանուր թվով 1007 թեկնածուների կողմից նույնպես որել է դիմում չի ներկայացվել քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ, չնայած այն հանգամանքին, որ հենց «Նայ ազգային կոնգրես» կուսակցությունների դաշինքի դիմումի քննարկմամբ ՏՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը փոխել էր պաշտոնական պարզաբանում, որ թեկնածուն կարող է ներկա գտնվել քվեարկության արդյունքների ամփոփման գործընթացին:

Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ արձանագրում է, որ դիմող կողմն առաջին հերթին շեշտադրում է հավասար ընտրական իրավունքի խախտման հանգամանքը՝ նկատի ունենալով Նանրապետության Նախագահի, վարչապետի եւ քաղաքական պաշտոններ զբաղեցնող այլ պաշտոնատար անձանց մասնակցությունը նախընտրական քարոզարշավին, ինչպես նաեւ գործադիր իշխանության ու փեղական ինքնակառավարման մարմինների փոքրեր պաշտոնյաների մասնակցությունն ընտրություններին՝ թեկնածուի կարգավիճակով:

Անհրաժեշտ է նախ արձանագրել, որ հավասար ընտրական իրավունքը վերաբերում է ինչպես քվեարկության հավասար իրավունքին, ընտրատարածքների ու փեղամասերի ճիշտ կազմավորմանը, այնպես էլ հնարավորությունների հավասարությանը: Բնականաբար, հնարավորությունների հավասարությունը հավասար ընտրական իրավունքի կարելու բաղադրատարրերից է: Վերջինս իր հերթին ներառում է, մասնավորապես, այնպիսի պայմաններ, ինչպիսիք են լրավամիջոցների կողմից լուսաբանումը, ռադիոյի եւ հեռուստատեսության եթերաժամերի փոքրամադրումը, ընտրարշավի անկաշկանդ իրականացումը, խոսքի եւ արտահայտվելու ազատության երաշխավորումը, ընտրարշավի ֆինանսավորման թափանցիկությունը եւ այլն: Եվրախորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովի (Վենետիկի հանձնաժողովի) «Ընտրական հարցերում բարենպաստ գործունեության կանոնագիրք. ցուցումներ եւ բացատրական զեկույց» 30.10.2002թ.

(CDL-AD (2002) 23) փաստաթղթի բացառական գեկույցի 19-րդ կետում հնարավորությունների հավասարության առումով նշվում է. «Տիմնական գաղափարն այն է, որ հիմնական քաղաքական ուժերը պետք է կարողանան հնչեցնել իրենց կարծիքը երկրի կարեւոր լրավամիջոցներով, եւ որ բոլոր քաղաքական ուժերին պետք է թույլատրվի հանրահավաքներ կազմակերպել, ներառյալ հասարակական հավաքաբեղերում, գրականություն փարածել եւ օգտագործել իրենց ցուցապաստառներ փակցնելու իրավունքը»: ՆՆ Ազգային ժողովի 2012թ. մայիսի 6-ի ընտրությունների ժամանակ այս պահանջի կատարումը բոլոր դիպորդական առաքելությունների կողմից հիմնականում դրական է գնահատվել:

Ընտրարշավին պետական իշխանության չեզոքության ապահովմանն է նաեւ ուղղված ՆՆ ընտրական օրենսգրքի 22-րդ հոդվածով քաղաքական, հայեցողական, քաղաքացիական պաշտոններ զբաղեցնող, պետական կամ համայնքային ծառայող հանդիսացող թեկնածուների նախընտրական քարոզչության սահմանափակումները: Նույն նպատակին են ծառայում նաեւ օրենսգրքի 107-րդ հոդվածով նախատեսվող սահմանափակումները: Սահմանադրական դատարանը նախ արձանագրում է, որ նախընտրական քարոզչության ժամանակահատվածում պաշտոնատար անձանց կողմից ընտրական օրենսգրքով սահմանված սահմանափակումները խախտելու վերաբերյալ համամասնական ընտրակարգով ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների, այդ թվում՝ դիմող կուսակցությունների դաշինքի կողմից որեւէ դիմում օրենքով սահմանված կարգով ու ժամկետներում չի ներկայացվել եւ ՆՆ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով քննության առարկա չի դարձել:

Պետական փարբեր պաշտոնյաների, մասնավորապես ՆՆ Նախագահի՝ նախընտրական քարոզչությանը մասնակցելու վերաբերյալ ՆՆ ընտրական օրենսգիրքն այլ սահմանափակումներ չի նախատեսել, եւ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը պարտավոր էր եւ առաջնորդվել է օրենքի պահանջներով:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է՝ առկա ընտրական համակարգի պայմաններում խնդիրը պետք է լուծվի ոչ թե քաղաքական պաշտոններ զբաղեցնողների՝ նախընտրական քարոզչությանը մասնակցությունն արգելելու ճանապարհով, այլ ընտրական օրենսգրքի 18 եւ 22-րդ հոդվածների պահանջների խստագույնս կատարումը երաշխավորելու միջոցով:

Նավասար հնարավորությունների ընձեռման առումով հավասար ընտրական իրավունքի սահմանադրական սկզբունքի իրացումն այս կերպ է երաշխավորվում ՆՆ

ընտրական օրենսգրքով, ինչն արձանագրվել է նաև Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի եւ ԺՆՄԻԳ-ի՝ Նայասրանի ընտրական օրենսգրքի վերաբերյալ համարեղ կարծիքում /17 հոկտեմբերի 2011թ. CDL-AD(2011)032/: Օրենսդրի խնդիրն է հիշյալ սահմանափակումների շրջանակի սահմանումը կամ համակարգային այլ լուծումներ առաջադրելը: Տվյալ հարցը, սակայն, չի կարող դիտվել որպես ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ կայացված որոշմանը վերաբերելի վեճ: Դիմողի հարցադրումներն ընտրական իրավունքի հիմնարար սկզբունքի ենթադրյալ խախտումների վերաբերյալ՝ գլխավորապես փաստարկվում են Նայասրանում գործող ընտրական համակարգի իրավակարգավորման մոտեցումներով, ինչն օրենսդիր մարմնի իրավասության խնդիր է: Ինչ վերաբերում է դրանց սահմանադրականությանը, ապա ՆՏ Սահմանադրությունը եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքը նախատեսել են նման հարցերի քննության բոլորովին այլ դատավարական ընթացակարգեր եւ դիմող սուբյեկտների համապատասխան շրջանակ:

Դիմողը նաև բարձրացնում է ընտրական տեղամասերում քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու կամ ընտրությունների արդյունքներն անվավեր ճանաչելու բողոքարկման գործընթացի իրավակարգավորման անարդյունավետության խնդիրը: Օրենքի նորմերի «ողջամտության» կամ սահմանադրական սկզբունքներին համապատասխանության հարցի վերաբերյալ դիմողի փաստարկները վերոնշյալ պարզառոտությամբ չեն կարող դիտվել որպես կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշման հետ կապված վեճ: Այսուամենայնիվ, ՆՏ սահմանադրական դատարանը բազմիցս բողոքների եւ դիմումների ներկայացման անբավարար մեխանիզմները ճանաչել է որպես առանցքային գործոն, ինչը խաթարում է քաղաքացիների վստահությունն ընտրությունների արդյունքների նկատմամբ: Նաև հաշվի առնելով սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները, ՆՏ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածը վերանայվեց՝ նախատեսելով քվեարկության արդյունքների անվավերության վերաբերյալ որոշումների, գործողությունների եւ անգործության դեմ յուրաքանչյուր բողոքի հետ կապված կոնկրետ ընթացակարգ: Միաժամանակ, օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի 3-րդ մասը նախատեսում է այն սուբյեկտներին, ովքեր իրավասու են պահանջելու ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների անվավեր ճանաչում: Նախկին առնելով նաև դիմողի փաստարկները՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այս ցանկը կարող է ընդլայնվել՝ ներառելով նաև համամասնական ընտրակարգով ընտրություններին

մասնակցող թեկնածուներին: Բացի դրանից, օրենսդրական բարեփոխումների անհրաժեշտություն ունեն քվեարկության արդյունքների բողոքարկման ժամկետների սահմանման, ինչպես նաև հարգելի պարճառով բաց թողնված ժամկետների վերականգնման իրավակարգավորման հարցերը:

Գործի նյութերը վկայում են նաև, որ դիմողն օրենքով սահմանված ժամկետում ու կարգով այնպիսի քայլեր չի ձեռնարկել ՆՏ ընտրական օրենսգրքի 31, 33, 46, 48, 58, 59, 62-67-րդ եւ մի շարք այլ հոդվածներով նախատեսված վերահսկողական հնարավորությունների իրացման, քվեարկության արդյունքների բողոքարկման ու ընտրողների սպորագրած ցուցակներին ծանոթանալու ուղղությամբ, որոնց արդյունքում այդ իրավունքները հնարավոր չի եղել իրացնել: Սահմանադրական դատարանը գրավ, որ դիմողի խնդրանքը՝ ՆՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովից պահանջել ՆՏ Ազգային ժողովի պարզամավորների 2012թ. մայիսի 6-ի ընտրությունների քվեարկությանը մասնակցած բոլոր ընտրողների փվյալները՝ պայմանավորված չէ ընտրական գործընթացում դիմողին ներկայացնող իրավասուբյեկտների իրավունքների ուրանահարման հիմնավոր փաստարկմամբ:

9. Դիմողի հարցադրումների գերակշիռ մասը վերաբերում է Նայասպանի Նանրապետությունում ընտրական գործընթացի համակարգային բարեփոխումներին: Այս առնչությամբ վկայակոչվում է նաև սահմանադրական դատարանի 2007թ. հունիսի 10-ի ՍԴՌ-703 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները: Նաշվի առնելով ընտրական օրենսգրքի նախկին իրավակարգավորումները՝ ՆՏ սահմանադրական դատարանը, մասնավորապես, շեշտադրել էր, որ ընտրական իրավունքի պաշտպանությունը, հարկապես սահմանադրական արդարադատության շրջանակներում, չի ենթադրում ձեռնարկվող մոտեցում՝ թե որքանով են խախտվել մարդկանց ակտիվ կամ պասիվ ընտրական իրավունքները: Նարցն ունի ընդգրկման ավելի լայն շրջանակ եւ վերաբերում է ընտրությունների հանրային գործառնություն՝ թե ինչ կերպ եւ ինչպիսի վարահությամբ է ձեռավորվում ներկայացուցչական կառավարման համակարգը, ինչպես են ներդաշնակվում կառավարմանը մասնակցելու ազատությունը եւ ներկայացուցչական մարմիններ կազմավորելու պարտականությունը, ինչպիսին է անհատների հասարակական վարքագիծն այս գործընթացում: Ուստի ժողովրդավարական ընտրություններ անցկացնելու հնարավորության ապահովումը պետության պարտավորությունն է, այլ ոչ թե առանձին քաղաքական միավորումների կամ անհատների: Նամաձայն ՍԴՌ-703 որոշման՝ դրանից եւ Նայասպանի Նանրապետու-

թյան ստանձնած միջազգային պարտավորություններից է բխում նաև ՄՄ նախկին ընտրական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 4-րդ կետի պահանջը, համաձայն որի՝ «Պետությունը, օրենսդրությամբ վերապահված իրենց լիազորությունների շրջանակում՝ պետական կառավարման, տեղական ինքնակառավարման եւ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով կազմավորող մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք պատասխանատվություն են կրում ընտրությունների նախապարաստման, կազմակերպման, անցկացման օրինականության համար»:

Սահմանադրական դատարանը նաև գտել էր, որ պետությունը պարտավոր է այնպիսի երաշխիքներ ապահովել, որպեսզի.

ա) ընտրական օրենսդրությունը գերծ լինի ընտրական իրավունքի արդյունավետ իրացումը խոչընդոտող թերություններից,

բ) քաղաքական ընթացիկ գործունեությունը հստակ փարանջավրի նախընտրական քարոզչությունից,

գ) բացառվի քաղաքական ու բարեգործական գործունեության միաբերումը,

դ) ընտրական գործընթացի բոլոր փուլերում կանխվի քաղաքական ու գործարար շահերի միահյուսման հնարավորությունը:

Սահմանադրական դատարանն իր նախկին որոշումներում բազմիցս անդրադարձել է նաև նախընտրական քարոզչության ու բարեգործության հստակ սահմանազատմանը եւ 2011 թվականին ընդունված ՄՄ ընտրական օրենսգրքի, մասնավորապես՝ 18 եւ 22-րդ հոդվածներով ամրագրված պահանջների հստակ կատարման համար անհրաժեշտ իրավական երաշխիքների ապահովմանը: Այս հարցում բացթողումներն ընտրախախտումների հիմնական պարճառն են դառնում:

Սահմանադրական դատարանի հիշյալ իրավական դիրքորոշումներն զգալի չափով հաշվի առնվեցին ՄՄ ընտրական օրենսգրքի բարեփոխումների ընթացքում: Նոր ընտրական օրենսգրքի նախագծի միջազգային փորձագիտական գնահատականները, ինչպես նաև 2012թ. մայիսի 6-ի ՄՄ Ազգային ժողովի ընտրություններում միջազգային դիտորդական առաքելությունների մոտեցումները վկայում են, որ ընտրական գործընթացի իրավակարգավորման առաջընթացն ակնհայտ է: Սակայն սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ առանցքային խնդիր է շարունակում մնալ ընտրական գործընթացում քաղաքական ու գործարար շահերի միահյուսման կանխումը, ինչպես նաև քաղաքական ու բարեգործական գործունեության միաբերման բացառումը: Սահմանադրական դատարանը բազմիցս շեշտել է, որ այս խնդրի լուծումն օրգանապես շաղկապված է ՄՄ Սահմանադրության 65-րդ հոդվածի

պահանջների հստակ երաշխավորման հետ: Ընտրական օրենսգրքի բարեփոխումները՝ համակարգային առումով ներդաշնակված նաև օրենսդրական այլ լուծումների հետ, նշված հիմնախնդիրը լիարժեք չեն հաղթահարել:

10. Դիմող կողմը, ինչպես նշվեց, ոչ հավասարի է համարում ընտրական ցուցակներում ընդգրկված ընտրողների թիվը, ինչպես նաև քվեարկությանը մասնակցած ընտրողների թիվը: Դիմողի վերլուծական բնույթի դատողությունների հիմքում դրվում է այն վարկածը, որ ընտրական ցուցակներում պեղք է ընդգրկված լինելն միայն Նայասպանի Նանրապետությունում բնակվող քաղաքացիները՝ վկայակոչելով նաև «Բնակչության պետական ռեգիստրի մասին» ՆՏ օրենքի պահանջները:

Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նախ արձանագրել, որ ՆՏ Սահմանադրության 30-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Նայասպանի Նանրապետության՝ տասնութ տարին լրացած քաղաքացիներն ունեն ընտրելու եւ հանրաքվեներին մասնակցելու, ինչպես նաև անմիջականորեն եւ կամքի ազատ արտահայտությամբ ընտրված իրենց ներկայացուցիչների միջոցով պետական կառավարմանը եւ տեղական ինքնակառավարմանը մասնակցելու իրավունք»: Այս իրավունքն օրենքով կարող է բացառվել միայն «...դատարանի վճռով անգործունակ ճանաչված, ինչպես նաև օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով ազատազրկման դատապարտված եւ պարիժը կրող» քաղաքացիների համար:

ՆՏ ընտրական օրենսգրքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է «Նայասպանի Նանրապետության ընտրողների ռեգիստրի հիման վրա կազմվում է համայնքի ընտրողների ցուցակ՝ ըստ ընտրական տեղամասերի, որում ընդգրկվում են սույն օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի համաձայն՝ համապատասխան ընտրության ժամանակ ընտրելու իրավունք ունեցող անձինք»: Օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասն իր հերթին սահմանում է, որ «Նայասպանի Նանրապետությունում ընտրելու իրավունք ունեն քվեարկության անցկացման օրը Նայասպանի Նանրապետության 18 տարին լրացած քաղաքացիները»:

Երկրորդ՝ սահմանադրաիրավական ներկա կարգավորումները չեն նախատեսում ընտրողների այնպիսի ցուցակների կազմում, որոնցում չեն ներառվի ընտրական իրավունք ունեցող, հաշվառումից դուրս չեկած եւ հանրապետությունից բացակայող Նայասպանի Նանրապետության քաղաքացիները: Միաժամանակ, նկատի ունենալով, որ տեւական ժամանակով Նայասպանից դուրս գտնվող Նայասպանի Նանրապետության քաղաքացիների գերակշիռ մասը, մի կողմից,

մշտական բնակության վայրում հաշվառումից դուրս չի գալիս, մյուս կողմից՝ այլ երկրներում հյուպատոսական հաշվառման չի կանգնում, ինչը փաստվել է նաև նախկինում սահմանադրական դատարանի պահանջով ներկայացված նյութերով, թերևս, ցուցակների հետ կապված խնդրի լուծումը կամ պետք է փնտրել ընտրական համակարգի փոփոխության, կամ էլ բնակչության պետական ռեգիստրի վարման կարգի բարեփոխման շրջանակներում: Երկու դեպքում էլ լուծումը դուրս է ՆՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի իրավասության շրջանակներից եւ վերաբերում է ՆՏ ընտրական օրենսգրքի, «Բնակչության պետական ռեգիստրի մասին» ՆՏ օրենքի եւ «ՆՏ քաղաքացիության մասին» ՆՏ օրենքի նորմերի համակարգային ու փոխհամաձայնեցված կանոնակարգմանը: Ընդ որում, ընտրական ցուցակներին առնչվող բոլոր խնդիրներն իրենց լուծումը պետք է ստանան մինչև քվեարկությունը: Այդ նպատակով է ընտրողների ռեգիստրը համարվում մշտապես վարվող փաստաթուղթ, որը կազմվում է ըստ մարզերի ու համայնքների եւ մարզերի է բոլորին:

11. Դիմողը, որպես իր դիրքորոշումները հիմնավորող լրացուցիչ փաստարկներ, վկայակոչում է նաև միջազգային դիտորդական առաքելությունների դիտարկումները: Չնայած դիտորդական առաքելությունների դիտարկումները դատավարական առումով ապացուցողական նշանակություն չունեն եւ ներկայացվել են որպես ամփոփ վերլուծական եզրահանգումներ, այսուհանդերձ, ՆՏ սահմանադրական դատարանը դրանք կարելու է համարում թե՛ սույն գործի քննության եւ թե՛ Նայաստանում ընտրական գործընթացների հետագա բարելավման փեսանկյունից:

Գործի նյութերի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ 2012թ. մայիսի 6-ի ՆՏ Ազգային ժողովի ընտրությունների միջազգային դիտարկման նախնական հանգամանքների եւ եզրակացությունների վերաբերյալ դիտորդական առաքելությունների համարեղ հայտարարության մեջ արտահայտված ընդհանուր գնահատականները եւ առանձին հարցերի վերաբերյալ կոնկրետ դիտողություններն ու մտահոգություններն անհրաժեշտ ուշադրության են արժանի:

Ընտրությունների օրը 349 կարճաժամկետ դիտորդներ են փեղակայվել, այդ թվում՝ 60 անդամ ԵԱՏԿ ԽՎ պարվիրակությունից, 25 անդամ ԵԽԽՎ պարվիրակությունից, 10 անդամ ԵԽ պարվիրակությունից: Ընդհանուր առմամբ դիտորդներ են եղել ԵԱՏԿ 42 անդամ երկրներից: Ընտրությունները դիտարկվել են ընդհանուր 1982 ընտրական փեղամասերից ավելի քան 1000-ում: Չայների

հաշվարկումը դիտարկվել է բոլոր ընտրատարածքներից 102 ընտրական տեղամասերում: Արդյունքների ամփոփումը դիտարկվել է բոլոր 41 ԸԸՏ-ներում:

Միջազգային դիտորդների կողմից, մասնավորապես, արձանագրվել է, որ՝

- Նայասրանի Նանրապետությունում 2012թ. մայիսի 6-ի Ազգային ժողովի ընտրությունները հատկանշվել են մրցակցային, ակտիվ եւ հիմնականում խաղաղ քարոզարշավի դրսևորմամբ,

- ընտրություններն անցկացվել են իրավական բարեփոխված դաշտի ներքո, ընտրական գործընթացները կազմակերպվել են պրոֆեսիոնալ եւ պարզաճ կարգով, հավաքների, խոսքի եւ տեղաշարժվելու ազատությունները հիմնականում հարգվել են, եւ թեկնածուները, հիմնականում, հնարավորություն են ունեցել ազատ քարոզչություն իրականացնել,

- ԵԱՏԿ/ԺՏՄԻԳ ԸՂԱ կողմից մշտադիտարկված լրատվամիջոցներն իրականացրել են հիմնական քաղաքական մասնակիցների լայնածավալ լուսաբանում՝ հնարավորություն ընձեռելով վերջիններիս իրենց ձայնն ընտրողներին հասանելի դարձնել,

- նախընտրական քարոզչությունն ակտիվ էր, մրցակցային եւ ընդհանուր առմամբ խաղաղ,

- մինչ ընտրության օրը ընտրողների ցուցակները հասանելի են եղել հասարակության կողմից սպուգման համար, իսկ իշխանությունները փարբեր միջոցներ են ձեռնարկել դրանց որակը եւ ճշտությունը վերանայելու եւ բարելավելու համար,

- քվեարկության գիշերը միջազգային դիտորդների կողմից դիտարկված 41 ԸԸՏ-ներից 33-ում արդյունքների ամփոփման գործընթացը դրական է գնահատվել, միաժամանակ գրեթե բոլոր ԸԸՏ-ներում գործընթացը եղել է թափանցիկ,

- ԿԸՏ-ն հավաքարմագրել է դիտորդներ միջազգային կազմակերպություններից եւ 54 տեղական ՏԿ-ներից, եւ հավաքարմագրման գործընթացն ընդհանուր առմամբ ամբողջական է եղել:

Նշվածով հանդերձ, մատնանշվել են ընտրական գործընթացներում տեղ գրած կոնկրետ բացեր ու թերություններ, որոնք, մասնավորապես, խմբավորված ձեւով վերաբերում են հետևյալներին.

ա/ ընտրական օրենսգրքի քարոզչությանն առնչվող դրույթները երբեմն խախտվել են, մեծամասամբ՝ տեղական իշխանությունների եւ որոշ կուսակցությունների կողմից: Սա ներառում է դասերի ժամանակ քարոզչական

միջոցառումներին ուսուցիչների ներգրավվածությունը, քարոզարշավի ընթացքում կուսակցությունների հետ կապ ունեցող կազմակերպությունների կողմից մարդկանց եւ համայնքներին նվերներ փառել եւ քարոզչական նյութեր փակցնելը դպրոցների ու համայնքային նշանակության շենքերին: Տեղ են գտել որոշ փաստեր վարչական ռեսուրսների չարաշահման առումով, ինչը չի նպաստել մասնակիցների համար հավասար մրցակցային դաշտի ապահովմանը,

բ/ այն եղանակը, որով ընտրական հանձնաժողովները եւ դատարանները քննարկել են ընտրություններին առնչվող բողոքները, հաճախ շահագրգիռ անձանց թողել են առանց իրենց բողոքների արդյունավետ քննության՝ հակասելով ԵԱՀԿ 1990թ. Կոպենհագենյան փաստաթղթի 5.10 պարբերությանը, ինչպես նաեւ Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 8-րդ հոդվածին: Ընտրական հանձնաժողովները, այդ թվում՝ կենտրոնական, եւ դատարանները հիմնականում որդեգրել են խիստ ձեւական մոտեցում բողոքներն ուսումնասիրելիս: Բողոք բերելու եւ առաջին աստիճանի դատարանի որոշումները բողոքարկելու սահմանափակ իրավունքը գումարվում են ընտրական բողոքների արդյունավետ լուծման բացակայությանը, չնայած նրան, որ ըստ դիտորդական առաքելությունների գնահատականի՝ դիմումների եւ բողոքների իրավական բովանդակությունը բավականին խրթին է,

գ/ քվեարկության օրվանից առաջ ԿԸՏ-ն ստացել է մոտ 494 դիմում: Դրանց գերակշռող մասը (461) ներկայացվել է միեւնույն անձի կողմից, որոնք հիմնականում վերաբերել են որպես թեկնածուներ բարձրաստիճան պաշտոնյաների կողմից քարոզչություն իրականացնելուն եւ լրավորության անհամաչափ լուսաբանմանը: ԿԸՏ-ն մերժել է այս բողոքների քննությունը՝ հիմնավորելով, որ անհատ անձինք նման բողոքներ բերելու իրավունք չունեն: Միեւնույն ժամանակ, ԿԸՏ-ն ուսումնասիրել է այս դիմումներում ներկայացված որոշ փաստեր եւ խախտումներ չի հայտնաբերել: Գրեթե բոլոր մյուս դիմումների քննությունը ԿԸՏ-ի կողմից մերժվել է ձեւական հիմքերով:

Զվեարկության օրվանից առաջ 30 բողոք է ներկայացվել ԸԸՏ-ներին, որոնք հիմնականում առնչվել են քարոզչության կանոնների խախտումներին, ներառյալ՝ ձայների գնում, քարոզչություն դպրոցներում եւ պաստառների վերաբերյալ կանոնների խախտում: Գործերի մեծ մասը պարզաճ կերպով չի քննարկվել,

դ/ միջազգային դիտորդներն արձանագրել են նաեւ մի շարք խախտումներ քվեարկության եւ ձայների հաշվարկման գործընթացներում:

Նշված բնույթի խախտումների օրինակներ են արձանագրել նաև Կրեդական դիպորդական առաքելությունները:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այդ խախտումները, որքան էլ որ մասնակի բնույթ ունենան կամ վիճահարույց լինեն, սրվելու են ընտրական գործընթացը եւ պեղք է անհրաժեշտ ուշադրության առարկա հանդիսանան ու ՏՏ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հիմքով քննարկման առարկա դառնան:

12. Ընտրական գործընթացի փարբեր մասնակիցների, ինչպես նաև դիպորդների ու հանրային վերահսկողության առանձին սուբյեկտների արձագանքները վկայում են, որ ՏՏ Ազգային ժողովի 2012թ. մայիսի 6-ի ընտրություններում բարելավված ընտրական օրենսգրքի, կազմակերպական պարզաճ մակարդակի, նախընտրական թափանցիկ ու ակտիվ քարոզչության հետ մեկտեղ, առավել մտահոգիչ խնդիրը շարունակում է մնալ ընտրական գործընթացի նկատմամբ հանրային վստահության ցածր մակարդակը: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այս հարցում իրավական խնդիրների հետ միաժամանակ էական նշանակություն ունեն քաղաքական, աշխարհաքաղաքական, սոցիալ-հոգեբանական, արժեքանական եւ բազմաթիվ այլ բնույթի գործոններ: Իրավական առումով առաջին պլան են մղվում դարձյալ ՏՏ ընտրական օրենսգրքի առանձին լուծումներ: Մասնավորապես, օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի՝ անձը հաստատող փաստաթղթի դրոշմակնքման եւ այն առնվազն 12 ժամ պահպանվելու դրույթը վստահության լրացուցիչ երաշխիք ապահովելու փոխարեն զգալի անվստահություն սերմանեց: Չնայած քայլեր ձեռնարկվեցին վիճակը շրկելու համար, այսուհանդերձ, փվյալ իրավադրույթը վերանայման կամ իրավական առավել հստակ երաշխավորման անհրաժեշտություն ունի:

Նկատի ունենալով, որ անվստահության պարճառ են դառնում նաև ընտրացուցակները, սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով նաև 2012թ. մայիսի 5-ի ՄԳՌ-1027 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, գտնում է, որ անհրաժեշտ է ընդլայնել ընտրական գործընթացին մասնակից այն իրավասուբյեկտների շրջանակն ու նրանց հնարավորությունները, ովքեր իրավասու կլինեն ծանոթանալ ընտրողների ստորագրած ցուցակներին ու ինքնուրույն քաղվածքներ կատարել՝ քվեարկության արդյունքների բողոքարկման գործընթացի շրջանակներում: Ընդհանրապես օրենսդրական հետագա բարեփոխումների առանցքը պեղք է

դառնա բողոքարկման համակարգի գործունակության հետագա բարձրացումը, եւ այս առումով ուշադրության են արժանի նաեւ դիմողի դիտարկումները:

Սույն որոշման 6-րդ կետում նշվեց, որ ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանությունն ունի որոշակի առանձնահատկություններ Նայասարանի Նանրապետությունում: Այս հարցում վարչական դատարանի դերի բարձրացումը ենթադրում է նաեւ արդարադատության անհրաժեշտ որակի ապահովում: Միջազգային դիտորդական առաքելությունների դիտարկումները, ինչպես նաեւ ՏՏ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումները վկայում են, որ այս ոլորտում նույնպես օրենսդրական երաշխիքների ամրապնդման անհրաժեշտություն է առաջանում: Նախկին կարելուծում են վարչական դատարանում նման վեճերի քննության դատավարական ընթացակարգերի լուրջ բարեփոխման եւ Նայասարանի Նանրապետությունում բնակության մասին ներկայացվող փեդեկանքների հետ կապված վեճերի սահմանված ժամկետներում ըստ էության լուծման խնդիրները:

13. ՏՏ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ հանրային մրահոգության առարկան շարունակում է մնալ ընտրական, քաղաքական ու իրավական մշակույթի ցածր մակարդակը, որի բարձրացումը թե՛ պետության եւ թե՛ քաղաքական ուժերի խնդիրն է:

Ընտրական ողջ գործընթացի եւ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմում-բողոքների վերլուծությունը վկայում է, որ Նայասարանի Նանրապետությունում ընտրական միջավայրի մեծագույն բացերից մեկը շարունակում է մնալ իրավական միջոցներով ընտրական գործընթացի քաղաքական վերահսկման ցածր մակարդակը: Նոր ընտրական օրենսգրքի ընձեռած հնարավորությունները, ինչպես նշվեց, լիարժեք չիրացվեցին թեկնածուների, նրանց վստահված անձանց ու ընտրական հանձնաժողովների համապատասխան անդամների կողմից:

Վերլուծությունները եւ սահմանադրական դատարան կողմերի ներկայացրած նյութերը վկայում են, որ մի քանի անհատներ ու հասարակական կազմակերպություններ շատ ավելի ակտիվ ու արդյունավետ քայլեր են ձեռնարկել ընտրական իրավունքների պաշտպանության ուղղությամբ, քան դրան կոչված հազարավոր վստահված անձինք ու ընտրական հանձնաժողովների անդամներ: Սահմանադրական դատարանը դրական է համարում հարկապես քաղաքացիական հասարակության դերակատարության մեծացումն ընտրական գործընթացի վերահսկման նկատմամբ եւ

գտնում է, որ ՆՏ ընտրական օրենսգիրքը հանրային վերահսկման իրավական հիմքերի ամրապնդման ուղղությամբ նոր լուծումներ պետք է նախատեսի:

Լուրջ խնդիրներից մեկն էլ նախընտրական ծրագրերին օրենքով ներկայացվող պահանջների ամրագրման անհրաժեշտությունն է: ՆՏ ընտրական օրենսգրքում այդ ծրագրերի մասին հիշարակվում է միայն 6-րդ հոդվածի 4-րդ մասում՝ նախատեսելով, որ «Նամապետական եւ Երեւանի ավագանու ընտրությունների ժամանակ թեկնածուները, համամասնական ընտրակարգով ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունները (կուսակցությունների դաշինքները) կարող են ներկայացնել իրենց նախընտրական ծրագրերը կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած էլեկտրոնային ձևով՝ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում փեղադրելու համար: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը այդ ծրագրերը փեղադրում է համացանցային կայքում ներկայացվելուց հետո՝ մինչև հաջորդ աշխատանքային օրվա ավարտը»: Օրենսգրքի՝ նախընտրական քարոզչությանը նվիրված 5-րդ գլուխը հիմնականում լուծում է փոխնիկակազմակերպչական բնույթի խնդիրներ: Որեւէ ձևով չի հստակեցվում, թե նախընտրական քարոզչության բուն բովանդակությունը ներկայացնող նախընտրական ծրագրերն ինչ են իրենցից ներկայացնում եւ իրավական ինչ պահանջներ պետք է բավարարեն: Գործի քննությունը վկայում է նաեւ, որ փվյալ նորմը ձեւական բնույթ է կրել ու որեւէ կուսակցության կողմից նման ծրագիր չի ներկայացվել ու փեղակայվել համացանցում:

Այս խնդիրն առավել կարեւորվում է սահմանադրական բարեփոխումներից հետո ՆՏ Ազգային ժողովի դերի մեծացման, ինչպես նաեւ համամասնական ընտրակարգով ընտրությունների դեպքում: Վերջին հաշվով, ընտրողը մանդատը վստահում է ոչ թե անձի, այլ կուսակցությանը, ինչն իր հերթին ինքնուրույն քննարկման հարց է: Այսուհանդերձ, ՆՏ սահմանադրական դատարանը 2009թ. հունիսի 30-ի ՍԴՈ-810 որոշման մեջ, մասնավորապես, արձանագրել է, որ «Կուսակցությունների մասին ցանկացած դասական սահմանում ելնում է այն ակնհայտ ճշմարտությունից, որ փվյալ միավորման գործունեության նպատակը հասարակության եւ պետության քաղաքական կյանքին մասնակցելն է, քաղաքական իշխանության մաս կազմելը, քաղաքական պատասխանատվություն ստանձնելն ու այն իրականացնելը: Անառարկելի է, որ չի կարող լինել ժողովրդավարական պետական համակարգ՝ առանց անհրաժեշտ քաղաքական կառուցակարգերի: Չի կարող լինել նաեւ հասարակական կայունություն՝ առանց **կարողունակ քաղաքական**

ուժերի կողմից երկրի այսօրվա ու վաղվա համար ժողովրդավարական եղանակներով քաղաքական պարասխանաբանություն ստանձնելու: **Կուսակցությունն իր հանրային առաքելությունը կարող է իրականացնել միայն այն դեպքում, երբ ոչ միայն ծրագրային ցանկություն, այլև անհրաժեշտ ու բավարար կարողունակություն ունի քաղաքական պարասխանաբանություն ստանձնելու համար, եւ դա տեսանելի ու գնահատելի է ընտրողի կողմից:** Համամասնական ընտրակարգով իրականացվող ընտրությունները կոչված են ոչ միայն ձեւավորելու կայուն ու գործունակ օրենսդիր իշխանություն, այլև վճռորոշ դեր ունենալու երկրի քաղաքական կառուցակարգի կայացման ու ամրապնդման գործում:

Միջազգային պրակտիկան վկայում է, որ ընտրական օրենսդրությամբ նախատեսված, այսպես կոչված, «մաքուր» համամասնական ընտրակարգն այնպիսին է, որ ընտրողը ձայնը տալիս է որեւէ քաղաքական ուժի՝ նրա քաղաքական կողմնորոշումների ու հանրությանը ներկայացրած ծրագրային մոտեցումների հիման վրա»:

Իրավական կարգավորումից դուրս թողնելով նախընտրական ծրագրերին ներկայացվող պահանջները՝ սրեղծվում է մի վիճակ, երբ քաղաքական ուժերի բացարձակ հայեցողությանն են թողնվում ընտրողներին ներկայացվող խոստումների ծավալն ու բնույթը: Գործնականում առանձին քաղաքական ուժերի ծրագրային դրույթները շեղվում են ակնկալվող պետաիշխանական գործառույթների բնույթից: Ավելին, ուռճացված եւ ոչ համարժեք խոստումները բովանդակելով ՏՏ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 7-րդ մասի հարկանիշներ՝ կպահանջեն համարժեք իրավական գնահատական:

ՏՏ սահմանադրական դարարանը գտնում է, որ համապարասխան ավանդույթների բացակայության պայմաններում ընտրական գործընթացի մասնակիցների ծրագրային մոտեցումների նկատմամբ իրավական կոնկրետ պահանջի առաջադրումը եւ այն օրենսդրորեն ամրագրելը ժողովրդավարական ընտրությունների կազմակերպման կարեւոր գրավականներից մեկը կարող է հանդիսանալ:

14. Համադրելով դիմող եւ պարասխանող կողմերի ապացուցողական նշանակություն ունեցող փաստարկները, գնահատելով գործում առկա նյութերը՝ ՏՏ սահմանադրական դարարանը գտնում է, որ, ՏՏ ընտրական համակարգի հետագա զարգացման խնդիրներով հանդերձ, 2012 թվականի մայիսի 6-ի ՏՏ Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ ՏՏ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի փրամադրության փակ եղած օրենքով

նախապեսված հիմքերը՝ իրենց ամբողջության մեջ, օբյեկտիվ իրավական նախադրյալ են հանդիսացել 2012 թվականի մայիսի 13-ի N 265-Ա որոշումն ընդունելու համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետի, 102-րդ հոդվածի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 74-րդ հոդվածների դրույթներով, Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Նայասարանի Նանրապետության Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով պարզամավորներ ընտրվելու մասին» Նայասարանի Նանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 13-ի N265-Ա որոշումը թողնել ուժի մեջ:

2. Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՆՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

31 մայիսի 2012 թվականի
ՍԴՈ- 1028